

LUPTA SUB APĂ PE DUNĂRE ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ÎN VIZIUNEA CONTRAAMIRALULUI TULCEAN IACOB BĂLAN

Comandor (r) dr. Marian MOȘNEAGU*

Abstract

Iacob Balan's participation in the naval military actions during the First World War allowed him to carry out a complex analysis of the tactics applied by the riverains during the confrontations on the Danube. In his study, The use of underwater combat means in river wars, published in series in "Military Romania", presents the strategies adopted by both Romanians and belligerents, their result, as well as the attitude towards the measures taken.

Keywords: battle, war, Danube, First World War, personality, Rear Admiral, Iacob Bălan

*

Județul Tulcea a dat României o pleiadă de marinari de elită pentru Marina Militară, Flota Comercială și de Pescuit Oceanic, printre care și patru amirali: contraamiralul Iacob Bălan (n. 20 martie 1893, Mahmudia - d. 23 noiembrie 1983, București), contraamiralul Nicolae Steriopol (n. 24 mai 1889, Tulcea - d. 1978), contraamiralul ing. Horia Traian (n. 29 ianuarie 1920, Nalbant - d.?) și contraamiralul de flotilă Eugen Ispas (n. 23 iulie 1935, Tulcea). Dintre aceștia, contraamiralul Iacob Bălan s-a remarcat și prin contribuțiile sale notabile la dezvoltarea gândirii și tacticii navale și Memoriile, publicate postum¹.

Personalitatea contraamiralului Iacob Bălan

Fiul Gherghinei și al lui Ioan Bălan, Iacob Bălan s-a născut pe 20 martie 1893, în comuna Mahmudia, județul Tulcea.

A absolvit Liceul „Spiru Haret” din Tulcea (1913), Școala Navală (15 iunie 1915), Cursul intensiv de artileriști - organizat și condus de ofițeri francezi, la Centrul de Instrucție pentru tirul antiaerian Galați (7 martie - mai 1917), Cursul de directori de tir în La Spezia, Italia (1 iunie 1927) - fiind primul

* Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”

¹ Iacob Bălan, *Amintiri...*, Tipografia Opanis, Tulcea, 2017.

director de tir brevetat din Marina Română - și Facultatea de Drept din cadrul Universității București (1929, diploma nr. 13786)².

A fost înaintat în gradul de sublocotenent (15 iunie 1915) și contraamiral (1 aprilie 1945).

A fost ambarcat, inițial, ca ofițer la bord pe canoniera „Siretul”, dislocată în sectorul Regiunii Dunărea de Sus. În luna aprilie 1916 a fost detașat la Sectorul Fluvial Zimnicea de unde, în august 1916, a fost mutat observator la bateriile „Elisabeta”, dispuse în fața Turtucaiei, între km 433 și 434.

La 26 august 1916 a revenit pe „Siretul”, în a doua parte a lunii decembrie 1916 preluând comanda canonierei.

În cursul lunii ianuarie 1917 a fost mutat pe monitorul „Lascăr Catargiu”. După revenirea pe „Catargiu” la finalizarea cursului de artileriști, timp de aproape șase luni, a îndeplinit misiunea de observator pe timpul tragerilor efectuate de navă în zona Tulcei.

La începutul lunii iulie 1917 a fost desemnat observator aerian la bordul unui balon, agățat de remorcherul „Lori”. În perioada decembrie 1917 - iulie 1918 a fost detașat la Centrul de Instrucție Recruți Huși, unde s-a ocupat de instrucția unui batalion de recruți ai Marinei.

Din iulie 1918 s-a aflat la Chilia Veche, pe monitorul „Lascăr Catargiu”.

După încheierea Primului Război Mondial a îndeplinit funcția de comandant militar al portului Călărași. La 1 octombrie 1919 a fost numit comandant al unei secții de șlepuri armate din cadrul Escadrilei de Șlepuri Armate.

La începutul anului de învățământ 1920-1921 a fost numit profesor și comandant al Plutonului Trupei la Școlile Marinei.

În ordinea de bătaie pe anul 1921-1922 a fost încadrat șef al Serviciului Artilerie la comandamentul Diviziei de Dunăre. Timp de un an a fost comandant al Școlii Medii Tehnice de Electromecanici, în anul de învățământ 1923-1924 revenind ca profesor la Școlile Marinei, unde a predat Cursul de Artilerie și pe cel de Electricitate.

În 1925 a preluat comanda Grupului de Torpiloare Dezarmate din cadrul Forțelor Navale Maritime și al torpilorului „Zmeul”. Ulterior a fost repartizat, pentru stagiu, ca specialist de artilerie, pe distrugătorul „Mărăști” și la Inspectoratul General al Marinei. În vara anului 1927 a fost numit comandant

² Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, p.47. 164

secund al distrugătorului „Mărăști”. În toamna anului 1929 a fost mutat șef la Serviciului Artilerie al Comandamentului Diviziei de Mare.

La 1 noiembrie 1931 a devenit subdirector la Administrația Comercială a Stabilimentelor Industriale ale Marinei Militare (A.S.I.M.), iar între anii 1932 și 1935 a activat, din nou, ca șef al Serviciului Artilerie în cadrul Comandamentului Diviziei de Dunăre.

În anul de instrucție 1935-1936 a revenit ca subdirector al Arsenalului Marinei, ulterior fiind numit la comanda distrugătorului „Regele Ferdinand”, comandantul Forțelor Navale Maritime, contraamiralul Victor Schmidt, apreciindu-l elogios: *Este un ofițer de mare valoare și excelent comandant de distrugător, înzestrat cu inteligență vie, putere de muncă remarcabilă, energic, conștiincios și priceput.*

La 1 octombrie 1938 a devenit șef al statului-major al Comandamentului Litoralului Maritim, iar în primăvara anului 1939 șef al Direcției Construcții Navale din Ministerul Aerului și Marinei.

În perioada 1940-1941 a fost numit șef de stat-major al Marinei, iar în anul 1942 comandant al Grupului de Monitoare.

După desființarea Ministerului Aerului și Marinei a fost numit comandant al A.S.I.M.

La 1 aprilie 1945 a fost numit secretar general al Subsecretariatului de Stat al Marinei, funcție pe care a îndeplinit-o *cu aceeași pricepere, cu mult tact, cu conștiinciozitate și muncă neobosită.*

Pe 9 august 1946 a fost trecut în poziția ”disponibil”.

A fost membru al Ligii Navale Române, Societății Române de Geografie, Asociației Române de Drept Internațional și al Curții Superioare de Prize Maritime.

A publicat broșura *Manevra torpiloarelor* și numeroase articole, studii și conferințe pe teme legate de artileria navală, drept maritim, arme sub apă în „Natură” (*Busola giroscopică, Perfecționări în conducerea tirului naval, Cercetări științifice în Marina Militară, Haloul, un fenomen ceresc interesant, Marea Sargaselor*), în „România Militară” (*Armata nouă, Societatea Națiunilor și pacea, Arămirea tunurilor, Criză în tirul antiaerian, Este criză în tirul A.A., Mijloace de luptă sub apă pe Dunăre*), în „Revista Marinei” (*Tragedia submarinului italian F 14, Proiectoare și proiectile iluminante în tirul naval de noapte*), în „Marea Noastră” (*Concluziuni practice rezultate din manevrele aeronavale franceze și engleze*), în „Revista Aeronauticii și

Marinei” (*Dispariția flotelor. Răspuns la o teorie de supremație absolută a aviației*) ș.a.

Pe 19 iulie 1930 s-a căsătorit, la Galați, cu Florica-Maricela Gârbea cu care a avut trei băieți: Constantin-Traian (n. 9 mai 1931), Șerban (n. 9 ianuarie 1933) și Florin (n. 12 mai 1936).

S-a stins din viață pe 23 noiembrie 1983, la București³.

Războiul austro-ungaro-sârb

Studiul intitulat *Întrebuințarea mijloacelor de luptă sub apă în războaiele fluviale*⁴, publicat, în serial, de căpitan-comandorul Iacob Bălan în anul 1938, din care reproducem, în rezumat, doar aspectele concrete legate de desfășurarea confruntărilor navale pe Dunăre în timpul Primului Război Mondial, sintetizează cele mai interesante concluzii privind evoluția tacticii navale, multe dintre aceste învățăminte contribuind decisiv la fundamentarea evoluției ulterioare a politicii navale a țărilor riverane, în general, și a României, în special.

„Bicefala Monarhie Austro-Ungară avea completa stăpânire a Dunării, având cea mai puternică flotilă fluvială care plutea pe apele vreunui fluviu. Din primele zile ale războiului, întunecate monitoare ale Austro-Ungariei seamănă groaza în populația de pe malurile Savei și ale Dunării și legende fantastice încep să se întindă până în inima Serbiei. Acei «draci mici și negri» aveau puteri supranaturale. Pentru a aduce aceste mijloace la justa lor valoare, a fost nevoie ca, din primele luni ale războiului, să se scoată la Belgrad o broșură intitulată «Monitorul în chipuri și imagini», în care se făcea descrierea monitoarelor și se arăta modul lor de luptă»⁵.

Acestor mașini plutitoare de război sârbii nu aveau să le opună decât câteva baterii de câmp și baraje de mine. Mai târziu intervin marii aliați, Rusia, Franța și Anglia, care aduc câteva tunuri de calibru mai mare, câteva torpile și un material mai numeros de mine. Dar nici torpilele și nici minele

³ Marian Moșneagu, *Amiralii României. Dicționar enciclopedic*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2017, p. 49-51.

⁴ I. Bălan, *Întrebuințarea mijloacelor de luptă sub apă în războaiele fluviale*, în „România Militară”, feb.-apr. 1938.

⁵ Pentru detalii, vezi *Flotila de Dunăre austro-ungară, principalul adversar pe apă al Marinei Militare Române*, în Nicolae C. Petrescu, *Marina Militară Română în Războiul pentru Întregirea României*, Editura și Tipografia Europroduct, Pitești, 2004, p. 14-22.

nu corespundeau noilor condiții speciale de la fluviu. Tehnicienii care însoțeau materialul se văd dezorientați în fața noilor probleme ce întâlnesc și ajutorul sosit este departe de a da rezultatul dorit.

Anul 1915 găsește războiul pe Dunăre în plină activitate. Penuria de materiale în Turcia ajunsese la apogeu. Cu toate barajele și artileria de pe Dunăre, "Centralii" se decid să forțeze trecerea și la 30 martie, noaptea, trimit la vale vaporul «Belgrad», încărcat cu muniții. Noaptea întunecoasă îl protejează de artileria inamică dar, când ajunge la Vinka, vaporul «Belgrad» lovește o mină. Artileria sârbă, de pe mal, alarmată, deschide și ea focul. Acest eșec a închis Centralilor orice speranță de a mai putea forța trecerea pe Dunăre.

Este demn de remarcat că Aliații au încercat și metoda barajelor false, care a avut efect în Marea Nordului, dar care pe Dunăre nu a dat rezultate, ghicindu-li-se natura lor.

Prin venirea verii, apele încep să scadă și minele rămân la suprafață. Faptul acesta dă posibilitatea austro-ungarilor să identifice ușor barajele și ei reușesc să distrugă multe baraje de pe Sava, fie prin împușcarea minelor, fie prin dezactivarea lor, pentru a se servi de ele mai târziu. Această din urmă operație i-a costat grele pierderi de material și mai ales în oameni, din cauza exploziei minelor.

Intrarea bulgarilor în acțiune este de un mare ajutor Centralilor pentru a înfrânge rezistența eroică a sârbilor. Cu venirea lui octombrie 1915 începe marea ofensivă concentrică contra sârbilor. La 4 octombrie grupul de dragaj începe curățirea câmpurilor de mine din jurul Belgradului, punctul inițial al operațiunilor. După cum se știe, monitoarele austro-ungare au avut un rol decisiv la ocuparea Belgradului de către Centrali.

După căderea Belgradului, sârbii au fost împinși spre interior, astfel că Dunărea a fost eliberată. Pentru începerea transporturilor pe Dunăre era însă nevoie ca ea să fie curățită de mine, cel puțin până la granița bulgară.

Concluzii asupra războiului austro-ungaro-sârb

Pe Dunărea de Sus, unde apele fluviului variază repede și cu mare diferență de nivel, barajele de mine își pierdeau mult din eficacitatea lor, fie că ieșeau la suprafață și puteau fi dragate sau distruse, și chiar evitate, fie că din cauza apelor mari, rămâneau sub calajul normal al navelor de fluviu, devenind inofensive. A trebuit ca aceste baraje să fie de mai multe ori completate sau schimbate.

În lupta de la Belgrad s-a constatat că focul artileriei poate dăuna unui baraj de mine, dar nu e de admis ca artileria să poată face un baraj inofensiv, căci ar trebui o prea mare cantitate de muniții și nu toate minele pot fi explodate prin foc de artilerie.

În afară de cele două tentative de atac cu torpila, executate de șalupele engleze, unul contra monitoarelor, la Zemun, și altul contra unei vedete, nu se mai cunosc alte lansări, deși s-au găsit mai multe baterii lanstorpilor. Credem că eșecul celor două lansări este datorat lipsei de experiență a personalului torpililor englez de a lansa pe fluviu și mai ales procedeuului de atac individual, în loc să atace în masă, așa cum au procedat rușii la 1877.

Prezența șalupelor torpiloare a avut însă un efect indirect, nu de mică importanță, căci la atacul Belgradului, austro-ungarii, în loc să ducă șalupele și vedetele în sprijinul direct al infanteriei ce rămăsese izolată din cauza ceții sub poalele înălțimilor de la Belgrad, țin aceste nave ușoare în gardă, pentru ca șalupele torpiloare să nu atace monitoarele, și trimit monitoarele să susțină infanteria.

Apariția primei mine de derivă, deși alcătuită în mod rudimentar, alarmează pe austro-ungari, făcându-i mult mai precauți în utilizarea navelor, și-i silesc să pună navelor plase în prova.

Barajele de mine au fost cele care au oprit încercarea de a trimite un transport de muniții, prin vaporul "Belgrad", deși din cauza întunericului ar fi scăpat de focul artileriei. Prin urmare, minele au fost acelea care au interzis complet circulația pe Dunăre.

Războiul contra minelor a fost îngreunat și de faptul că trupele austro-ungare ce luptau pe frontul fluvial nu erau obișnuite cu noile mijloace de luptă pe fluviu. Fie că aceste trupe rămâneau pasive când inamicul făcea baraje, fie că, atunci când erau mai vigilente, trăgeau în propriile nave patrulare sau în navele dragoare ce căutau să curețe apele pentru a da posibilitatea monitoarelor să acționeze, dând alarma la inamic.

Pentru a se evita asemenea neajunsuri ce pot avea urmări destul de grave, este necesar ca, în lungul Dunării, marina să aibă posturi de observație care să o ajute în întreprinderea acțiunilor sale.

Războiul austro-ungaro-român

Flotila de Dunăre română era cu mult inferioară celei austro-ungare și România trebuia să completeze această inferioritate prin o bună organizare a malurilor sale fluviale și prin organizarea apărării sale sub apă. Mijloacele ei

de luptă sub apă erau grupate într-o unitate denumită Apărările sub Apă, cu nava-cazarmă „Ștefan cel Mare”, mai multe pontoane de baraj, șalupe, bărci și remorchere proprii și rechiziționate. Mai avea Apărarea sub Apă trei proiectoare și câteva mici tunuri pentru debarcare.

Ofițerii acestei unități erau specializați pe lungă durată și efectuau tot felul de experiențe pentru îmbunătățirea materialului ce-l aveau și pentru adaptarea de noi materiale. Încă din primăvara lui 1915 se fac experiențe de construire a unor aparate de dragaj, încercare ce nu dă rezultate. Concomitent se fac încercări cu plase pentru stăvilare, încercare ce duce la bune rezultate, plase ce s-au întrebuițat în timpul războiului. Unitatea are un șlep special pentru aceste materiale.

În iunie 1915 Apărarea sub Apă, compusă din „Ștefan cel Mare”, patru pontoane de baraj, două șalupe tip „Rândunica”, vaporășul „Prut”, remorcherile N.F.R. „Petru Rareș”, „Gherdap”, precum și șleplul de materiale N.F.R. 406, pleacă spre Turnu Severin. La Ostrovul Mare mai găsesc două șlepuri cu materiale și două macarale ridicătoare. În drumul spre Turnu Severin, o secție a Apărării sub Apă rămâne la Balta Verde, după Ostrovul Mare, unde se lucrează la perfecționările plaselor pentru stăvilare. Restul unității avea misiunea ca, deocamdată, să asigure navigația contra minelor ce se desprindeau din barajele rusești, de la Gura Văii și de mai sus. Se fac stăvilare din plase înaintea navelor ce staționau la Turnu Severin. Aceste stăvilare acopereau jumătate din Dunăre, dinspre malul românesc, și în ele s-au găsit multe mine rusești care, din cauza curentului puternic, rupeau parâma de ancorare chiar de la ancoră.

Navele care circulau între Turnu Severin și Calafat erau prevăzute cu plase paramine în prova și, de multe ori, precedate de șalupe tip „Vedea”, prevăzute și ele cu plase.

Materialul român pentru apărarea sub apă a Dunării

Deși stat fluvial, România nu dispunea de un material de mine adecvat situației sale. România dispunea doar de 560 mine Hertz și 100 mine de mare, Lernet și Sautter Harlé. Mai aveam 41 torpile Whitehead și Schwartzkopf, date toate la Dunăre.

Mine de derivă nu avea România și de aceea a făcut apel la personalul din marină ca să creeze o mină de curent corespunzătoare nevoilor de la fluviu. Modelele propuse au fost mai multe, dar din ele s-au ales și premiat două tipuri: mina Rădulescu și mina Visloschi. Din primul model s-au fabricat

2.000 de exemplare, iar din al doilea numai 500. Aceste mine au fost trimise în susul Dunării, creându-se diferite stațiuni de lansat mine de curent. Mai târziu s-a văzut că nevoia mare, în lungul Dunării, nu era în mine de curent, ci în mine de baraj și de aceea s-a recurs la paleativul ca minele de curent să fie întrebuințate și ca mine de baraj. Cu aceste mine s-au făcut toate barajele din susul Dunării. Minele speciale de fluviu aduse de ruși, denumite „mine-pește” (din cauza formei lor), erau tot așa de periculoase și manipularea lor cerea o foarte mare atenție.

Dintre minele de baraj utilizate de români, numai minele Sautter Harlé aveau ancorarea automată, dar aveau alte proprietăți care le făceau improprii pentru fluviu.

După înfrângerea Serbiei, România se hotărăște să închidă Dunărea cu baraje, mai jos de frontiera sa cu Bulgaria. În cursul anului 1915 se face un baraj în dreptul Ostrovului Cârnic. Din cauza depunerilor, minele sunt trase la fund și ele trebuie des schimbate, căci altfel s-ar fi pierdut tot stocul de mine înainte chiar ca România să intre în război. Cablurile de siguranță erau putrezite, din cauza șederii îndelungate în apă, și scoaterea minelor prezenta pericol. Când monitoarele austriece au coborât la Rusciuc, întregul baraj a fost refăcut astfel că declararea războiului găsește Dunărea complet închisă. Ultimul baraj era făcut pe trei linii.

Situația fluvială a României

România își impusese o atitudine defensivă pe frontul fluvial. Avea să se apere de o flotilă mult superioară flotilei sale, dar care la data declarării războiului să găsea divizată în lungul Dunării, cu baza principală în Canalul Belina, după Ostrovul Persina, în dreptul Zimnicei. Parte din navele austro-ungare se găseau la Rusciuc, aproape de frontiera României, și un monitor cu două vedete făceau continuu de gardă chiar la frontieră.

La 5-18 august 1916, când atitudinea României devenise evident ostilă, navele austro-ungare ce făceau de gardă după Ostrovul Becheru s-au acoperit cu un baraj de fund, susținut de o baterie de câmp de la Rahovo. Un alt baraj la Tabanu, în fața Gostinului, acoperea baza de la Rusciuc.

România avea inițiativa atacului, avantaj foarte mare în favoarea ei. Din instalațiile de mine și torpile ce s-au făcut în susul Dunării se pot enumera: o stație de mine și o baterie de torpile la Turnu Severin, o stație de mine la Corabia, o stațiune de mine la Zimnicea, o stație de mine și o baterie de torpile în Ostrovul Mocanu – Gostin, o secție mobilă de mine la Giurgiu, o

stațiune de mine și o baterie lanstorpilor la Greaca, barajele de la Turtucaia și o baterie lanstorpilor în fața Turtucaiei.

România nu a putut aduna mijloacele necesare cu care să poată distruge flota austro-ungară adăpostită acolo cu tot materialul adunat pentru operațiunile contra României. Dacă România ar fi avut mijloacele necesare cu care să distrugă flota austro-ungară de la Persina, multe lucruri s-ar fi schimbat. Operațiunile de la Flămânda ar fi mers rapid și n-ar fi fost întrerupte. Mersul operațiunilor la Sud puteau să ia altă întorsătură. De asemenea, nu se știe și dacă trecerea inamică de la Zimnicea ar fi avut aceeași reușită. Este posibil ca distrugerea flotei austro-ungare să fi schimbat întregul mers al operațiunilor din România⁶.

Continuarea luptelor în Dobrogea

După retragerea de la Flămânda, forțele inamice din Dobrogea capătă o vădită superioritate și reiau ofensiva. Frontul de la Rasova este rupt și se stabilește un nou front la Sud de Cernavodă. Flota română reușește să impună respect inamicului și frontul nu cedează la Dunăre dar, spre Mare, este mult împins, încât la un moment dat a fost temerea că frontul va fi rupt la mijloc și forțele româno-ruse de la flancul drept vor fi aruncate în Dunăre. Apărea viziunea unei noi Turtucaie. Flota română primește ordin să facă toate sacrificiile pentru a împiedica un astfel de dezastru.

Se mai dă ordin flotei să distrugă podul de la Cernavodă pentru ca, pe calea lui, inamicul să nu poată pătrunde în Muntenia și, apoi, direct spre Capitală. Ordinul fiind dat tardiv, nu se poate face nimic contra podului de pe Dunărea mare. Cele câteva traverse rupte nu constituiau o stricăciune prea importantă. Se dispune atunci ca să se distrugă podul de pe Ezer și, în special, podul de peste Borcea, care nu putea fi refăcut așa de ușor.

Încercările făcute de Serviciul de Geniu nu dau nici un rezultat și se face apel la secția de mine de pe lângă flotă. Cu ajutorul unor mine Hertz podul de peste Borcea este rupt în mai multe locuri și o parte din el cade în apă, închizând și trecerea prin canal pentru nave de un tonaj mai mare, astfel monitoarele nu mai pot trece la deal.

⁶ Vezi și Constantin Pogonatu, *Operațiunile Marinei în ultimul război*, în „Anuarul Marinei”, 1925, p. 62-82.

În timpul operațiunilor de la vale de Rasova erau temeri că flota inamică va coborî Dunărea și, intrând pe Borcea, să întoarcă flancul drept româno-rus. De aceea se dă ordin să se bareze intrarea de sus a Borcei, canalul "La Tonea" și Stelnica. În timpul luptelor de la Cernavodă flota dispune să se facă un baraj de 55 mine Hertz, în dreptul Cochirlenilor.

Flancul drept al forțelor româno-ruse trebuind să fie retras în grabă spre a nu fi tăiat de restul frontului, flota română îi asigură retragerea prin rămânerea în urmă și baterea spatelui inamic și a liniilor sale de comunicație, dând posibilitatea trupelor amice să se retragă la Nord de Hârșova și să se fixeze solid pe poziții. Inamicul fiind apoi silit să-și retragă frontul la Dunăre, flota română ocupă Hârșova și frontul se stabilizează la Topalu.

Rușii schimbă generalul comandant al forțelor lor din Dobrogea și se decid să reia ofensiva. În acest scop cer tot concursul flotei române. Monitoarele române bombardează puternic flancul stâng inamic și fac dese incursiuni în spatele frontului, întinzând acțiunea lor până mai sus de Cernavodă. Aceste acțiuni silesc pe bulgari să retragă flancul de la Dunăre și comandantul armatelor germano-bulgare cere sprijinul flotei austro-ungare prin următoarea telegramă: «Aripa stângă a Armatei a III-a bulgară este puternic atacată de monitoarele române. Se va detașa imediat o secție de mine la Medgidia. Cazarea este asigurată».

Minele de curent au adus mare îngrijorare în flota româno-rusă, mai ales că la Vadul Oii era un pod românesc pe pontoane și la Piuva Pietrei veneau vase de mare, rusești, care debarcau trupe și material. Pentru a se feri atât podul cât și navele de a fi lovite de minele de derivă, comandantul flotei române dispune ca secția de mine-stăvilare să facă un stăvilar în tot largul Dunării. Tot din cauza acestor mine, monitoarele nu mai trec în spatele frontului inamic.

Inamicul reușește să-și completeze și barajul, în seara zilei de 8/21 noiembrie, și astfel să închidă Dunărea la Boascic și credea spatele flancului său asigurat contra acțiunii directe a monitoarelor dar, se temea că monitoarele române să nu urce brațul Borcea și, ieșind în Dunăre, să atace frontul pe la spate. Pentru a înlătura o astfel de eventualitate ei construiesc un baraj de mine în Dunăre, puțin mai jos de gura de sus a Borcei, la Silistra. Din lipsă de ambarcațiuni, barajul se face cu luntre turcești și sub schimbul de focuri de pe ambele maluri. Ofensiva româno-rusă din Dobrogea eșuează și trupele aliate sunt silit să se retragă. Forțele române având grave pierderi

sunt retrase complet din Dobrogea. Flota rusă iese și ea din formația română și se separă⁷. În tot timpul retragerii, flota română intră pe brațul Măcin și susține flancul armatei ruse.

Cum navele ce se găseau la Sulina nu erau de ajuns de apărate și pentru a nu face brațul Sulina impracticabil pentru navigație, românii obțin de la ruși câteva mine de fund și în luna august închid acest braț cu un baraj de fund pe două linii, la Mila 28 și 182. Este *primul și singurul baraj de fund făcut de români*. Minele au fost date de ruși fără posturile de observație și de aprindere și aceste posturi au fost improvizate de români. Posturi înaintate de sentinele erau instalate pentru a anunța venirea navelor inamice.

Centralii plănuiind o ofensivă între Siret și Prut, pentru a întoarce frontul româno-rus de pe Siret și din Carpați, flota austro-ungară are ordin să se pregătească pentru a ataca Galații. Era deci necesar să se facă un drum în barajul propriu de la vale de Brăila și în barajul român de la Chicuiu. În seara zilei de 25 iulie (7 august) două plutoane de pioneri sunt debarcate, cu ajutorul flotei, în flancul rușilor și, surprinzându-i, îi aruncă înapoi. O secție de dragaj poate astfel să deschidă, prin barajul român, un drum lat de 200 metri. Românii luând inițiativa, prin ofensiva de la Mărăști, atacul Galaților de către flota austro-ungară nu mai are loc.

Armata rusă intrând în completă dezorganizare din cauza revoluției, situația României devine critică. Armata română se simte acum amenințată și de la spate. De la un moment la altul se așteaptă ca trupele ruse, în debandadă, să atace orașele noastre. Se ajunge astfel la lupta dintre trupele române de la Galați și cele ruse care, întorcându-se de pe front, voiau să atace acest oraș. Această luptă are loc în ziua de 7/20 ianuarie 1918 și vedetele aflate la Galați concură în mod hotărâtor la succesul trupelor române. Înaintând până la gura Siretului, vedetele atacă trupele ruse în flanc. Vedetele se află însă deasupra barajului de fund rus și se spune că un sergent de origine basarabeană a tăiat cablul conductor, toate eforturile rușilor de a face să explodeze barajul au rămas zadarnice.

Conflictul dintre forțele rusești și cele românești se întinde și în lungul Dunării, spre Mare. Forțele navale rusești retrăgându-se spre Vâlcov, iar cele

⁷ Pentru detalii vezi și Denis Kozlov, *Flota rusă în campania românească, 1916-1917*, București, Editura Mica Valahie, 2017.

române rămânând spre Chilia, aceasta din urmă fac două baraje de 26 mine Hertz la km 34½ pentru a opri întoarcerea celor dintâi. În timpul executării acestor baraje remorcherul și pontonul de baraj au fost ținute sub un foc viu de infanterie de către un detașament rus din ostrovul Iarmacov. Pe când se făcea barajul, o mină face explozie, dar fără să facă victime⁸.

La 27 ianuarie - 9 februarie 1918 Centralii încheie pacea separată cu Ucraina. Românii sunt nevoiți să încheie și ei, mai întâi un armistițiu și apoi pacea de la Buftea⁹. Puterile Centrale, ducând mare lipsă de alimente, sunt grăbiți să le aducă din Ucraina. Calea cea mai lesnicioasă și cu capacitatea cea mai mare pentru transporturi era calea Mării și apoi pe Dunăre până la Budapesta, Viena și chiar până în Germania. Atât Marea cât și Dunărea aveau însă numeroase baraje ce trebuiau ridicate și operația de curățire trebuia să înceapă cu cele din Dunăre. Primele baraje ce trebuiau ridicate erau cele de la Ghicui. Neavând nici un răspuns scris de la români la intervenția ce făcuseră, austro-ungarii trimit la 24 februarie (9 martie) o delegație la Galați care ia contact cu autoritățile de marină române. În urma acestor tratative, românii își rezervă dreptul de a ridica ei barajele proprii și pe cele rusești, iar în acest scop aduc de la Chilia o secție de mine. Această formație ia în primire și vasul rus «Odessa», care avea pe el 22 mine.

Concluzii asupra Marelui Război

În ceea ce privește rolul jucat de armele sub apă în acest război este evident faptul că atât materialul și, în bună parte, și personalul au fost de altă origine și numai adaptate condițiilor speciale de luptă de pe fluviu. Astfel torpila a dat greș în războiul fluvial și ar trebui să o eliminăm pentru viitor de pe acest teatru de luptă. Cu o torpilă simplificată și adaptată condițiilor de la fluviu, și mai ales cu un personal bine antrenat pe diferitele regiuni ale fluviului, rezultatul ar putea fi cu totul altul.

Minele derivante au gonit monitoarele austro-ungare ca să nu se țină în flancul armatelor sârbești de pe Sava; tot ele le-au gonit și a doua oară de la Flămânda în baza lor de la Rusciuc și tot minele derivante au silit monitoarele române să se retragă de la Topalu, la adăpostul stăvilarelor de la

⁸ Pentru detalii vezi „Năravuri moscovite”, în Comandor Virgil Alexandru Dragalina, *Escadrila de Nistru*, Editura Militară, București, 2011, p. 250-257.

⁹ Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale de la Pacea Westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*, Editura Oscar Print, București, 1998, p. 240-241.

Hârșova, și le-au împiedicat să mai facă incursiuni în spatele flancului bulgar, căruia îi făceau atâta rău. Dacă ne mai gândim că la estacade și poduri efectul lor este de necontestat (și la Flămânda, noi am făcut această experiență), rezultă că acest mijloc de luptă nu numai că trebuie neglijat, ci trebuie studiat în detaliu și perfecționat pentru a putea obține tot randamentul de la el.

Minele de baraj au dat și ele rezultate nu tocmai concludente. Pentru a se putea trage concluzii precise asupra efectelor avute de cele peste 30 de baraje ce s-au făcut pe Dunăre, ar trebui să se studieze în detaliu condițiile în care s-a făcut fiecare baraj și scopul cu care s-a făcut. La începutul războiului, monitoarele austro-ungare trec fără prea multă teamă prin barajele sârbești (se spune că au trecut de 8 ori), până ce pierd monitorul „Temeș”. Această pierdere îi face însă foarte circumspecți și nu mai sunt în stare să se țină cu monitoarele la înălțimea frontului de la uscat, ce avansa, pe Sava, spre Belgrad.

Centralii, având o industrie foarte dezvoltată, au și procedat la o construcție masivă de noi și puternice monitoare cu care puteau înlocui eventualele pierderi.

Tot barajele au fost acele care au oprit cu desăvârșire traficul pe Dunăre și au împiedicat pe Centrali să aprovizioneze pe turci cu muniții, lipsă ce putea să le fie fatală.

Pe de altă parte, această interdicție a comunicației pe Dunăre determină pe Centrali ca să cucerească Belgradul, spre a deschide drumul spre Bulgaria. În lupta contra Belgradului, monitoarele nu pot întoarce flancul armatelor de pe Dunăre, tot din cauza barajelor. Chiar după ce Belgradul cade și sârbii sunt alungați de la Dunăre, transportul de muniții tot nu se poate face până ce Dunărea nu este curățită de mine.

Dacă trecem la războiul cu România, monitoarele austro-ungare trec de mai multe ori prin barajele de mine improvizate, cu care românii au voit să închidă Dunărea între Persina și Rusciuc. Ele rămân totuși neputincioase în fața barajelor de la Turtucaia, chiar după ce acest punct întărit cade în mâinile lor, și nu cutează să înceapă dragajul decât după ce și Oltenița este ocupată de ei. Insuccesul de a distruge flota austro-ungară ce se afla îngrămădită în adăpostul de la Persina, este o dovadă în plus că România nu era pregătită pentru lupta ce trebuia să o ducă în lungul Dunării.

Barajele de fund nu au avut nici ele nici un efect dar, nu trebuie să uităm că ele se fac numai pentru a opri o flotă inamică să treacă în spatele frontului sau dincolo de o anumită linie. Dacă flota nu are curajul să întreprindă o

astfel de acțiune tocmai de teama barajului, înseamnă că scopul acestui baraj este atins.

O mențiune specială merită estacadele care au fost atât de eficace în menținerea barajelor de la Turtucaia, operă cu care noi putem să ne mândrim cu drept cuvânt.

Stăvilarele născute și perfecționate în timpul războiului pot fi considerate că au dat depline rezultate. Și aici concepția românească a fost încununată de succes. Stăvilarele au însă nevoie de o continuă supraveghere și îngrijire pentru a fi curățite și reparate. Plasele ce s-au pus în prova navelor încetinesc foarte mult mersul navelor.

Dragajul fluvial

Românii, fiind continuu în defensivă, nu au avut ocazia să se servească prea mult de dragaj. Prin venirea misiunilor franceze în țară, misiunea de marină a adus și materialul de dragaj ce a fost adoptat de marină română.

Considerații generale asupra mijloacelor de luptă sub apă în războaiele fluviale

Ideea generală ce se desprinde este că mijloacele de luptă sub apă au fost aproape întotdeauna sau improvizate în cursul războiului, sau împrumutate de la mare și utilizate în condiții cu totul diferite decât cele de unde au venit.

Facerea tuturor barajelor a fost susținută de puternice mijloace de luptă de pe uscat și apă și ele au fost continuu sprijinite de suficiente mijloace ca să nu poată fi distruse de inamic.

Materialul de mine și torpile a făcut mari progrese în ce privește calitatea, datorită și marilor progrese ale științei.

Războiul mondial a adus și reacțiunea contra armelor sub apă, adică stăvilarul și dragajul.

Ca o caracteristică a marelui război, trebuie să cităm și tentativa rusă de a utiliza un minuscul submarin pentru a ataca monitoarele austro-ungare de la Brăila. Submarinul a fost adus la Reni dar, din câte știm, nu a făcut nici o încercare de atac”¹⁰.

¹⁰ Ca lucrări de referință, alături de cea a comandurului Nicolae C. Petrescu, semnalăm ca incontestabile repere istoriografice în domeniu și Raymond Stănescu, Cristian Crăciunoiu, *Marina Română în Primul Război Mondial (1916-1918)*, Editura Modelism, București, 2000, respectiv Comandor dr. Marian Sârbu, *Marina Română în Primul Război Mondial 1914-1918*, Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, Constanța, 2002.